

UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABI O'QUVCHILARI UCHUN KASB-XONAR
TA'LIMI MAZMUNI HAQIDA ZAMONAVIY TUSHUNCHA.

Ganiyeva Dildora Boxodirovna

Andijon davlat pedagogika instituti

Informatika va aniq fanlar kafedrası 1 kurs magistri

Ilmiy rahbar: Abduqadirova Patmaxon Tursunboyevna

IZOX

Kirish. Jamiyat taraqqiyotining zamonaviy sharoitlari kasb-hunar ta'limi mazmunini yanada rivojlantirishni taqozo etmoqda. Kasb-hunar ta'limi mazmunini o'rganishda mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyoti, fan-texnika taraqqiyoti talablari, kasb-hunar ta'limining maqsad va vazifalari, kasb-hunar ta'limining strategik yo'nalishlarini hisobga olish zarur.

Materiallar va usullar. Tadqiqotda quyidagi ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanildi: nazariy tadqiqot usullari - tahlil, sintez, induksiya, deduksiya, abstraksiya, umumlashtirish, taqqoslash va boshqalar; empirik usullar - kuzatish: bevosita (tezkor), bilvosita (bilvosita); pedagogik eksperiment: talabalarning yozma va grafik ishlarini tahlil qilish; intervyu, suhbat, so'roq; o'qituvchilar, ishlab chiqarish ta'limi ustalari, talabalar ishlarini monografik o'rganish.

Tadqiqot natijalari. Malakali ishchi va mutaxassisga qo'yiladigan talablar, uning ish mazmunini o'zgartirishning asosiy tendensiyalari, kasbiy ta'lim mazmunini tarixiy va mantiqiy tahlil qilish ta'lim mazmunidagi quyidagi o'zgarishlarni ajratib ko'rsatishga imkon beradi: gumanitar, politexnika va kasb-hunar ta'limi; kasb-hunar ta'limi mazmunining umumiy tarkibida nazariy tayyorgarlikni kuchaytirish; ishchilar va mutaxassislarni kasbiy tayyorlashda muhandislik-texnik bilimlarning rolini oshirish; asosiy va maxsus qismlarning nisbatini ta'minlovchi ixtisoslik yo'nalishi bo'yicha ishlab chiqarish o'qitish mazmunining izchilligi, uzluksizligi va bosqichma-bosqichligi; o'quv rejalari va dasturlarini qurishda murakkab fanlararo aloqalarni ta'minlash; zamonaviy ishlab chiqarishda ilmiy-texnikaviy hamjamiyatga asoslangan politexnik bilim, ko'nikmalarning ortib borayotgan roli; kasbiy bilimlar va kasbiy va texnologik ko'nikmalarning kasbiy kompetensiyalar shaklidagi kombinatsiyasi; ta'lim fanlarining barcha bosqichlarida ishlab chiqarishning ilmiy asoslari rolini oshirish.

Muhokama va xulosalar. Kasb-hunar ta'limi mazmunini o'rganish natijasida nazariy va ishlab chiqarish ta'limi mazmuniga qo'yiladigan talablar, ishlab chiqarish o'qitish tamoyillari mazmunini rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillarni (ilmiy, texnik va ijtimoiy taraqqiyot, mehnat faoliyatini tahlil qilish, kasb-hunar ta'limining rivojlanish tendensiyalari, davlat ta'lim va kasbiy standartlar) aniqlash imkonini berdi.

Tayanch so'zlar: mazmun, kasb-hunar ta'limi, ishlab chiqarish ta'limi, ishlab chiqarish jarayoni, nazariy ta'lim.

СОВРЕМЕННАЯ КОНЦЕПЦИЯ СОДЕРЖАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ УЧАЩИХСЯ ОБЩЕЙ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ.

Ганиева Дилдора Баходировна

Андижанский государственный педагогический институт

Кафедра информатики и точных наук, 1 курс магистратура

Научный руководитель: Абдукадилова Патмахон Турсунбоевна

Аннотация:

Введение. *Современные условия становления общества остро требуют дальнейшего формирования содержания профессионального образования. При изучении содержания профессионального образования необходимо учитывать финансовое и социальное развитие государства, требования научно-технического развития, цели и задачи профессионального образования, стратегические направления профессионального образования.*

Материалы и методы. *В исследовании использовались соответствующие методы обучения: абстрактные методы обучения - проверка, синтез, индукция, дедукция, абстракция, обобщение, сравнение и др.; эмпирические методы - контроль: прямой (быстрый), непрямой (косвенный); педагогический опыт: рассмотрение письменных и графических ситуаций учащихся; интервью, беседа, допрос; монографическое исследование работ преподавателей, мастеров производственного образования, студентов.*

Результаты исследования. *Опросы квалифицированных рабочих и специалистов, основные тенденции конфигурации содержания их труда, историко-логическое тестирование содержания профессионального образования позволяют отметить соответствующие изменения в содержании образования: гуманитарное, политехническое и квалифицированное образование; усиление теоретической подготовки в общем содержании профессионального образования; повышение роли инженерно-технических знаний в профессиональной подготовке рабочих и специалистов; обеспечение последовательности, преемственности и градации содержания производственного образования по специальности, соотношения ведущей и специальной частей; обеспечивать комплексные межпредметные связи при построении образовательных целей и программ; возрастающая роль политехнических знаний и навыков в современном производстве на базе научно-технического сообщества; комплексность профессиональных знаний и профессиональных технологических умений в форме профессиональных компетенций; повышение роли научной основы производства на всех уровнях педагогики.*

Мнения и выводы: *по результатам изучения содержания профессионального образования, претензии к содержанию реферативного и производственного образования, моменты, влияющие на разработку содержания основ производственного образования (научно-техническое и социальное образование, трудовой анализ, труд, тенденции развития профессионального образования, городское образование и профессиональные стандарты) позволили определить.*

Ключевые слова: содержание, квалифицированное образование, производственное образование, производственный процесс, реферативное образование.

MODERN CONCEPT OF THE CONTENT OF VOCATIONAL EDUCATION FOR STUDENTS OF THE GENERAL SECONDARY SCHOOL.

Ganieva Dildora Bokhodirovna

Andijan State Pedagogical Institute

Department of Informatics and Exact Sciences, 1st year master's degree

Scientific adviser: Abdukadirova Patmakhon Tursunboevna

Abstract.

Introduction. Modern conditions of development of society require further development of the content of vocational education. When studying the content of vocational education, it is necessary to take into account the economic and social development of the country, the requirements of scientific and technological development, the goals and objectives of vocational education, and the strategic directions of vocational education.

Materials and methods. The following research methods were used in the study: theoretical research methods - analysis, synthesis, induction, deduction, abstraction, generalization, comparison, etc.; empirical methods - observation: direct (fast), indirect (indirect); pedagogical experiment: analysis of written and graphic works of students; interview, conversation, interrogation; monographic study of the works of teachers, masters of industrial education, students.

Research results. The requirements for a skilled worker and specialist, the main trends in changing the content of his work, the historical and logical analysis of the content of vocational education make it possible to single out the following changes in the content of education: humanitarian, polytechnical and vocational education; strengthening theoretical training in the general content of vocational education; increasing the role of engineering and technical knowledge in the professional training of workers and specialists; consistency, continuity and gradation of the content of industrial training in the specialty, ensuring the ratio of the main and special parts; providing complex interdisciplinary connections in the construction of curricula and programs; the growing role of polytechnical knowledge and skills based on the scientific and technical community in modern production; a combination of professional knowledge and professional and technological skills in the form of professional competencies; increasing the role of the scientific foundations of production at all levels of pedagogical science.

Discussion and conclusions. as a result of studying the content of vocational education, the requirements for the content of theoretical and industrial education, factors influencing the development of the content of the principles of industrial training (scientific, technical and social development, labor analysis of activities, development trends in vocational education, state educational and professional standards) allowed to determine

Key words: *content, vocational education, industrial education, production process, theoretical education.*

Kirish. Tadqiqot mazmuni Kasb-hunar ta'limi mazmunini o'rganishda mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyoti, fan-texnika taraqqiyoti, kasb-hunar ta'limining maqsad va vazifalari, kasb-hunar-pedagogik ta'limning strategik yo'nalishlari talablarini hisobga olish zarur [4,5,13].

Kasb-hunar ta'limi mazmunida yangi xususiyatlarning paydo bo'lishi va rivojlanishi jarayoni ham bundan kam ahamiyatga ega emas. Ushbu tadqiqotda mehnat mazmunining o'zgarishiga olib keladigan naqshlarga, tendensiyalarga tayanish kerak. Yangi mehnat vositalarini takomillashtirish va joriy etish, ishlab chiqarish texnologiyasini, mehnatni tashkil etish va boshqarish tizimlarini takomillashtirish natijasida mehnat mazmuni o'zgaradi. Shu munosabat bilan kasb-hunar ta'limi mazmuni fan, texnika va texnika taraqqiyotining tarixiy bosqichlarida yangi sifat xususiyatlari kasb etadi[6,11,21].

Ishlab chiqarishning ilmiy-sanoat turi, ishlab chiqarishni intellektuallashtirish va avtomatlashtirishning kuchayishi sharoitida malakali ishchi mehnatining psixologik va fiziologik xususiyatlarini o'rganish zarur. Malakali ishchi mehnati mazmunining sifat xususiyatlari ishchilarning insonparvarlik va kasbiy tayyorgarligi darajasiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy ishchining ma'naviy kasbiy darajasi - bu insonparvarlik, ijtimoiy, siyosiy va kasbiy bilimlar, ko'nikmalar, kasbiy mahorat, ijtimoiy madaniyat sintezidir. Kasb-hunar ta'limining yangi mazmuni nafaqat miqdoriy, balki sifat jihatidan ham o'zgarishlarga ega[2,14,15,18,20].

Yuqori malakali ishchilar va mutaxassislarini tayyorlash tashqi harakatlar tizimi bo'lgan kasbiy faoliyatni oldindan belgilab beradi. Ular o'rtasidagi tabiiy bog'liqlik bilimlarni faoliyatga o'tkazish qonuniyatlaridir[1,8,10,16,19].

Umumjahon va kasbiy kompetensiyalar tizimi, bilim, ko'nikma, mehnat harakatlari yig'indisi o'quv rejaları va dasturlarida keltirilgan ta'lim mazmunini tashkil etadi.

Kasb-hunar ta'limi mazmunini yanada rivojlantirish mehnat va kasb-hunar ta'limi o'rtasidagi obyektiv ziddiyatlar bilan shartlanadi. Shu munosabat bilan amaliy va nazariy xarakterdagi bir qator qarama-qarshiliklar yuzaga keladi:

-moddiy ishlab chiqarish sohasidagi mehnatning murakkabligi va tashkil etilishi bilan kasbiy ta'lim mazmuni o'rtasida;

-xodimning kasbiy faoliyati va kasbiy ta'limning barqarorligi va o'zgaruvchanligi jarayonlari o'rtasida;

-mehnat va ta'limdagi bilim va amaliyot o'rtasida;

mehnat va ta'limda reproduktiv va rivojlanish momenti o'rtasida;

-mehnat va ta'limning integratsiyalashuvi va differentsiatsiyasi jarayonlari o'rtasida.

Kasb-hunar ta'limi mazmuni deganda gumanitar, tabiiy fanlar, politexnika, kasbiy bilimlar tizimi, faoliyat usullari, umuminsoniy, umumiy kasbiy va kasbiy kompetensiyalar tizimi tushuniladi, ularning o'zlashtirilishi bolalarning intellektual va ma'naviy qobiliyatlarini rivojlantirishni ta'minlaydi [3,9,15,18].

Kasb-hunar ta'limining mazmuni Uzbekiston davlat ta'lim va kasbiy standartlar bilan belgilanadi, bu esa uni quyidagicha tavsiflash imkonini beradi:

-kasb-hunar ta'limi mazmuni bo'lajak ishchi va mutaxassislarning kasbiy dunyoqarashini shakllantirish, ma'naviy-axloqiy, fuqarolik-vatanparvarlik tarbiyasini ta'minlaydi;

-fan, texnika, madaniyat yutuqlari asosida kasb-hunar ta'limi mazmunining funksionalligini oshirish;

-fan va kasbiy tayyorgarlikning birligi va uzluksizligi asosida optimal nisbatini ta'minlash;

-umumta'lim fanlarining kasbiy yo'nalishini va murakkab fanlararo aloqalarni amalga oshirishni ta'minlash;

-ta'lim, tarbiya, ishlab chiqarish jarayonlarining o'zaro bog'liqligini ta'minlash;

-murakkablikni ta'minlash, o'zgaruvchanlik ahamiyati, ta'lim jarayonlarining ishlab chiqarilishi va xavfsizligi;

-kasbiy ta'lim mazmunida ishchilar va mutaxassislarning martaba o'sishining aks etishi;

-ta'lim jarayonida o'qitishning samarali shakl va usullaridan foydalanish, mustaqillik, ijodiy faollikni rivojlantirish mexanizmlarini amalga oshirish.

Kasb-hunar ta'limi mazmunini rivojlantirish ishchilar va mutaxassislar mehnati mazmunining tuzilishi va mohiyatini, ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotni, fan-texnika taraqqiyotini, uning ishchilar mehnati mazmunidagi o'zgarishlarga ta'sirini o'rganish bilan bog'liq. mutaxassislar va uning rivojlanish istiqbollari belgilash. Ushbu maqolaning asosiy maqsadi kasbiy ta'lim mazmunining nazariy asoslarini tadqiq etish va rivojlantirishdan iborat.

Maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar qo'yiladi: kasb-hunar ta'limi mazmunining mohiyati va tarkibini belgilovchi omillarni aniqlash, umumiy ta'lim, umumiy kasbiy, umumta'lim fanlariga qo'yiladigan talablarni hamda nazariy va ishlab chiqarish ta'limi mazmuni tamoyillarini belgilash.

Tadqiqot gipotezasi: kasbiy ta'lim mazmuni ishchi va mutaxassislarning yuqori darajadagi kasbiy tayyorgarligini ta'minlaydi, agar:

- nazariy ta'lim mazmunining ishlab chiqarish ta'limi bilan uzviy bog'liqligi;

- majmuaning o'quv rejalari va dasturlari tuzilishidagi o'rni

umumta'lim fanlarining fanlararo aloqadorligi va profil yo'nalishi;

- ta'lim jarayoni – umumiy ta'lim, kasb-hunar, politexnika va maxsus tayyorgarlikning birligi, uzluksizligi va mantiqiy yaxlitligi;

- ishlab chiqarish o'qitish jarayonida nazariyadan ijodiy foydalanishni ta'minlash.

Ta'lim mazmunining rivojlanish tarixida ta'lim mazmunini tashkil etishning ikkita nazariyasi ajralib turadi: moddiy va rasmiy ta'lim. Moddiy ta'lim nazariyasi mazmunni fanning turli sohalaridan bilimlarning katta hajmi sifatida taqdim etadi [3]. Rasmiy ta'lim nazariyasi ta'lim mazmunini tafakkur, qobiliyat va kognitiv qiziqishlarni rivojlantirishga yo'naltiradi[7,8,14,17].

Muammoli-kompleks nazariya [6] o'quv fanlarini kompleks tarzda o'rganishni, kognitiv faoliyat mavzusini muammolarga aylantirishni o'z ichiga oladi, ularni hal qilish turli sohalaridagi bilimlardan foydalanishni talab qiladi.

Kontent strukturalizmi ta'lim [13] talab qiladi uni asosiy magistrat tarkibiy qismlarni o'z ichiga olgan yirik tuzilmalar panjarasi shaklida ifodalaydi.

Ta'lim mazmunini yanada rivojlantirish beradi imkoniyat ta'lim mazmunini "o'quvchilar o'quv jarayonida o'zlashtirishlari kerak bo'lgan ilmiy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, shuningdek, falsafiy-axloqiy-estetik g'oyalar tizimi" deb hisoblaydilar[12].

Boshqa bir konsepsiya ta'lim mazmunini faqat bilimlar majmuasi sifatidagina emas, balki iroda, o'z harakati uchun, jamiyat va mamlakat taqdiri uchun, atrof-muhitni muhofaza qilish kabi fazilatlarini rivojlantirishni ham ko'rib chiqadi [11].

Ta'lim mazmunining gumanistik konsepsiyasiga "tayyor" bilim va faoliyat usullarini amalga oshirish tajribasidan tashqari, ijodiy faoliyat tajribasi va hissiy-qadriyat munosabatlari tajribasi kiradi [6,19].

Kasb-hunar ta'limi rivojlanishining zamonaviy sharoitida integratsiya jarayonlarining konseptual asoslari[2,5,16,20] va ta'lim mazmunini integratsiyalash [3] bo'yicha qator tadqiqotlar mavjud. [4,7,11,16,21]. .

Davlat ta'lim standartini ishlab chiqishda kompetensiyaga asoslangan yondashuv kelajakdagi ishchilar va mutaxassislarining universal, umumiy kasbiy va kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishga imkon beradi va kasbiy standart mehnat funksiyalari tizimi va mehnat tizimini shakllantirishni ta'minlaydi.

Kasb-hunar ta'limi mazmunining mavjud salohiyati kompetensiyaga asoslangan yondashuvga asoslangan yangi ta'lim standartlari, kasbiy standartlarni joriy etish, namunali bazaviy ta'lim dasturlarini ishlab chiqish, ilmiy-texnikaviy va ijtimoiy rivojlanish strategiyasi bilan bog'liq.

Materiallar va usullar. Tadqiqot usullari o'quv rejalari va dasturlari mazmunining mazmuni va sifat xususiyatlari bilan bog'liq.

Tadqiqot quyidagi tadqiqot usullaridan foydalanadi:

-nazariy tadqiqot usullari (tahlil, sintez, induksiya, deduksiya, abstraksiya, umumlashtirish, taqqoslash va boshqalar);

-kuzatish: bevosita (tezkor), bilvosita (bilvosita);

pedagogik eksperiment;

- talabalarning yozma va grafik ishlarini tahlil qilish;

-suhbatlar, suhbatlar, anketalar;

-monografik o'qish ishlaydi o'qituvchilar, ustalar ishlab chiqarish ta'limi, talabalar.

Nazariy tahlil va sintez usuli masalani amaliyot va fanda o'rganish asosida har qanday tadqiqot muammosini aniqlash, ta'lim mazmuni bo'yicha mavjud bo'lgan turli nuqtai nazarlarni solishtirish, qaysi ilmiy ma'lumotlarga tayanish kerakligini aniqlash imkonini beradi. mavzuni o'rganishda qanday ilmiy faktlar va pozitsiyalar hamda qaysi fanlar bo'yicha xulosa va takliflar e'tiborga olinishi va e'tiborga olinishi lozim. Tadqiqot jarayonida olingan materiallarni nazariy tahlil qilish quyidagilarni nazarda tutadi:

-fan-texnika taraqqiyotining asosiy yo'nalishlari va ularning zamonaviy ishchi mehnati mazmuniga ta'sirini o'rganish;

-fan yutuqlarini tahlil qilish (falsafa, sotsiologiya, pedagogika, psixologiya, fiziologiya);
-o'quv rejalari va dasturlarini tahlil qilish;
-yozma ishlarni miqdor va sifat jihatdan tahlil qilish va uni nazariy asoslash; nazorat ishlarini komponent tahlili;
-o'quv hujjatlarini tahlil qilish;
-nazariy va ishlab chiqarish o'qitish kuzatuvlarini tahlil qilish va ular o'rtasida aloqalarni o'rnatish.

Nazariy tahlil sintezni amalga oshirish va o'rtasidagi asosiy bog'liqlik va bog'liqliklarni aniqlash imkonini beradi:

- rivojlanish darajasi fanlar, texnologiya Va mazmuni mehnat malakali ishchilar;
- malakali ishchilar mehnatining mazmuni va o'quv rejalari va dasturlari mazmuni;
- ta'lim fanlarining umumiy ta'lim, umumiy texnik va ixtisoslashtirilgan modullari;
- nazariy va ishlab chiqarish tayyorlash;
- umumta'lim, umumtexnika va maxsus o'quv fanlari mazmuni;
- o'qitish mazmuni va shartlari;
- kelajakdagi ishchilarning mazmuni va malaka darajasi.

Kuzatish usuli hodisa va jarayonlarni uzoq muddatli, maqsadli va tizimli idrok etishga asoslanadi. Kuzatish o'quv jarayoniga aralashmasdan amalga oshiriladi, u izchil va obyektiv bo'lishi kerak. To'g'ridan-to'g'ri kuzatish nazariy va ishlab chiqarish mashg'ulotlari sinfida va bilvosita o'quv va ishlab chiqarish hujjatlarini, yuqori malakali ishchilarning tajribasini o'rganish orqali amalga oshiriladi.

Kuzatish usuli quyidagi muammolarni hal qilish uchun ishlatiladi:

- o'quv rejalari va dasturlarini o'rganishni amalga oshirish shartlarini belgilash, nazariy va ishlab chiqarish o'qitishni tashkil etish;
- ta'lim mazmunini tavsiflash, sabab-natija munosabatlari va munosabatlarini o'rnatish.

Ta'lim mazmunini o'rganishda suhbat va so'roq katta ahamiyatga ega. Ta'lim mazmunining xususiyatlarini, kasbiy kompetensiyalarni o'zlashtirishdagi qiyinchiliklarni aniqlash uchun o'qituvchilar, ishlab chiqarish ta'limi ustalari va talabalar bilan suhbat o'tkaziladi.

Anketalar o'quv materialini o'zlashtirish darajasini aniqlash va ijodiy muammolarni hal qilish - kasbiy kompetensiyalarni o'zlashtirish darajasini aniqlash uchun ishlatiladi.

Pedagogik eksperiment ta'lim mazmunini, uning ichki qonuniyatlarini, miqdoriy o'zgarishlarini o'rganishning tarkibiy qismidir.

Eksperimentning mohiyati o'quv jarayoniga o'rganishning vazifalari va gipotezasiga muvofiq ta'limning prinsipial yangi mazmunini kiritish bilan tavsiflanadi, o'quv jarayonini tashkil qiladi, o'rganilayotgan hodisalar o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rish imkonini beradi.

Eksperimental tadqiqotlar farq usuli bilan olib boriladi, bunda ish eksperimental va nazorat guruhlarida tashkil etiladi. Eksperimental guruhda ta'lim yangi dasturlar bo'yicha, nazorat guruhida esa mavjud dasturlar bo'yicha olib boriladi. Eksperimental ma'lumotlarni solishtirish orqali ta'lim mazmunidagi o'zgarishlar, o'quv natijalari to'g'risida xulosalar chiqariladi.

Kasbiy tayyorgarlik natijalari nazorat ishlari, natijalarni qayta ishlash orqali aks ettiriladi. Test ishining mazmuni o'rganilayotgan bo'limlarning eng muhim masalalarini, mustahkam bilim talablarini, fan va ishlab chiqarish faktlarini, jarayonlarning mohiyatini tushunishni, o'rganilayotgan hodisalar o'rtasidagi aloqani o'rnatish qobiliyatini aks ettirishi kerak. Nazorat ishlarining tarkibiy tahlili talabalarning bilim darajasini aniqlash, kompetensiyalarning har bir komponentini o'zlashtirish darajasini aniqlash uchun qo'llaniladi:

- mavzu bo'yicha nazariy material, mehnatni o'zlashtirish darajasi harakatlar.

O'quv va dasturiy hujjatlarning samaradorligini aniqlash uchun zarur jarayonda o'quvchilarning kasbiy kompetensiyalari bo'yicha mahorat baholanadigan ko'rsatkichlarni aniqlash o'rganish.

Bunday ko'rsatkichlar bo'lishi mumkin:

- statistik ko'rsatkichlarda ifodalangan talabalarning muvaffaqiyati;
- kasbiy kompetensiyalarni egallash darajalari;
- olingan xususiyatlarning talabalarning amaliy tayyorgarligiga muvofiqligi;
- malaka talablari;
- ma'naviy-axloqiy sifatlarning shakllanish darajasi.

Nazorat ishining sifat ko'rsatkichi - bu guruhdagi o'quvchilarga to'g'ri keladigan xatolarning o'rtacha soni, shuningdek amaliy topshiriqlarni bajarish qobiliyatidir.

Tadqiqot natijalari. Ilmiy-texnika taraqqiyotining ishchilar mehnati mazmuniga ta'sirini o'rganish iqtisodiyotni rivojlantirish va innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirish davlat dasturlarini, tashqi iqtisodiy faoliyatni o'rganish yo'li bilan amalga oshiriladi; ishlab chiqarishning barcha elementlarini: energiya bazasini, materiallarni, mehnat qurollari va vositalarini, texnologiyani, shuningdek, ishlab chiqarishni tashkil etish va boshqarish usullarini qamrab oluvchi davlat texnik siyosatining yetakchi yo'nalishlaridir.

Ishchilar va mutaxassislarning mehnat faoliyatini tahlil qilish quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- ijtimoiy va ilmiy-texnikaviy taraqqiyot tendensiyalariga muvofiq mehnat faoliyatining umumiy sifat va miqdoriy tavsiflari bilan tanishish;

- mashinalar, asbob-uskunalar va apparatlar tizimi, ishlab chiqarish jarayoni texnologiyasi, boshqaruv texnikasi, mehnatni tashkil etish, talablar bilan tanishish;

- mahsulot sifati va mehnat unumdorligiga yuklangan;

- mehnat faoliyatini batafsil tahlil qilish: tayyorgarlik, haqiqiy faoliyat, ish faoliyatini baholash;

- ishchilar va mutaxassislar mehnat faoliyatining alohida elementlarining ishlab chiqarish va texnik parametrlarini baholash;

- kasbiy va malakaviy xususiyatlarni ishlab chiqish;

ta'lim mazmunini rivojlantirish va muayyan kasb-hunar bo'yicha ishchilarni tayyorlashni takomillashtirishga qaratilgan uslubiy ko'rsatmalar tayyorlash.

Ijtimoiy va ilmiy-texnikaviy taraqqiyot ishchilar va mutaxassislarning mehnat faoliyatida sezilarli o'zgarishlarga olib keladi. Tarmoqlararo va tarmoq integratsiyasi asosida mehnat mazmunini o'zgartirish tendensiyalari ko'p tarmoqli xalq xo'jaligini yanada rivojlantirish, o'xshash mehnat vositalaridan foydalanish, mashinalar va apparatlarning

o'xshashligi, texnologik jarayonlarning tipiklashuvi, shuningdek, mehnat resurslarining bir xilligi bilan bog'liq. yakuniy mahsulot ishlab chiqarishning umumiy ilmiy asoslari.

Malakali ishchi va mutaxassisga qo'yiladigan talablar, uning faoliyati mazmunini o'zgartirishning asosiy tendensiyalari, kasb-hunar ta'limi mazmunini tarixiy va mantiqiy tahlil qilish ta'lim mazmunidagi quyidagi o'zgarishlarni aniqlash imkonini beradi:

- gumanitar, politexnika va kasb-hunar ta'limining uzviy birikmasi;
- mazmunning umumiy tuzilishida nazariy tayyorgarlikni kuchaytirish kasbiy ta'lim;
- ishchi va mutaxassislarni kasbiy tayyorlashda muhandislik-texnik bilimlarning rolini oshirish;
- asosiy va maxsus qismlarning nisbatini ta'minlovchi ixtisoslik yo'nalishi bo'yicha ishlab chiqarish o'qitish mazmunining izchilligi, uzluksizligi va bosqichma-bosqichligi;
- o'quv rejalari va dasturlarini qurishda murakkab fanlararo aloqalarni ta'minlash;
- zamonaviy ishlab chiqarishda ilmiy-texnikaviy hamjamiyatga asoslangan politexnik bilim, ko'nikmalarning rolini oshirish;
- kasbiy bilimlar va kasbiy-texnologik ko'nikmalarning kasbiy kompetensiyalar shaklidagi uyg'unligi;
- ta'lim fanlarining barcha davrlarida ishlab chiqarishning ilmiy asoslari rolini oshirish.

Kasb-hunar ta'limi mazmunini sifat jihatidan o'zgartirish - bu uning ilmiy-nazariy darajasini va kasb-hunar ta'limi tizimida ishlab chiqarish ta'limining o'rnini, nazariy va ishlab chiqarish ta'limi o'rtasidagi bog'liqlikni oshirish, ta'lim, o'qitish va umuman ishlab chiqarish faoliyatining o'zaro bog'liqligini ta'minlashdan iborat.

O'quv jarayonida nazariya va amaliyot o'rtasidagi, o'quv rejalari va dasturlaridagi fanlar sikllari o'rtasidagi aloqalar katta ahamiyatga ega. Nazariyaning etakchi roli bilan nazariya va amaliyot o'rtasidagi bog'liqlik prinsipi talabalarni hayotda, amaliyotda, ishlab chiqarishda va amaliy, ishlab chiqarish xarakteridagi muammolarni hal qilishda nazariyaning ma'nosini tushunish zarurligini ifodalaydi.

Nazariy ta'limning o'quv fanlari mazmuni ilmiy xarakter, nazariya va amaliyot o'rtasidagi bog'liqlik, umumiy ishlab chiqarish mehnati bilan bog'liqlik, izchillik, qulaylik va boshqalar tamoyillariga asoslanadi.

Ta'lim mazmunining xarakterli xususiyati - mavjudligi umumiy texnik va maxsus ta'lim fanlari. Yetakchi ahamiyatga ega bo'lgan maxsus o'quv fanlari, ularning mazmuni texnologiya va ishlab chiqarishning asosiy fanlari majmuasidir. Kasbning asosini maxsus, umumiy texnika va tabiiy fanlar tashkil qiladi.

Tarkibni ishlab chiqarish jarayonida turli subyektlarning umumiy funksiyalarini hisobga olish kerak:

1. Talabalar tomonidan kasbiy malakalarni o'zlashtirishda maxsus fanlar konstruktiv funksiyani bajaradi, ular kasbiy mahoratning asosini, bo'lajak ishchining kasbiy faoliyatining mohiyatini tashkil qiladi. Shunday qilib, maxsus fanlarning mazmuni fan-texnika taraqqiyoti yutuqlariga muvofiq yangi materiallarni, ishchilarni individual ravishda tayyorlashni hisobga olgan holda aks ettirishi kerak.

2. Maxsus o'quv fanlari integratsiyalashgan yo'nalishga ega: bir tomondan, ular umumiy ta'lim va umumtexnika fanlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ta'minlaydi; ikkinchi

tomondan, ular ijtimoiy ishlab chiqarishning integratsiya jarayonlariga, kasbiy faoliyat mazmuniga va kasbiy tayyorgarlikka mos keladigan o'quv materialiga ega. Iqtisodiyotning alohida tarmoqlari va ishlab chiqarish maqsadlarining integratsiyalashuvi, shuningdek, murakkab fanlararo va bloklararo aloqalarni o'rnatish bilan bog'liq holda maxsus subyektlarning integratsion roli yanada ko'proq darajada amalga oshiriladi.

3. Maxsus o'quv fanlari umumta'lim, umumtexnika fanlarining ishlab chiqarish ta'limi bilan o'zaro bog'lanishini ta'minlaydi, bu esa nazariy va ishlab chiqarish o'qitish jarayonida qo'llaniladigan shakl va usullarning oqilona uyg'unligini taqozo etadi. Ilmiy-texnika taraqqiyoti ilmiy-texnikaviy axborotning rolini oshirganligi sababli, mazmuni ishlab chiqarishning ilmiy-texnikaviy darajasini va yangi avtomatlashtirilgan tizimlarni o'zlashtirishda insonning rolini kengaytirishni talab qiladi.

4. Maxsus fanlarni o'qitishda izchillik va qulaylik, nazariya va amaliyotning aloqadorligi, o'qitishning unumli mehnat bilan bog'liqligi, politexnika tamoyili, ta'lim va tarbiyaning birligi, umumiy ta'limning o'zaro bog'liqligi tamoyillarini amalga oshirish zarur. va kasbiy ta'lim, maqsadlar, mazmun, shakllar, usullar, o'qituvchilar va talabalarning faoliyati, ta'lim natijalarini birlashtirgan fanlararo aloqalar.

5. Ishchilarning unumli mehnati hajmining ortishi, politexnika yo'nalishining ortishi sharoitida o'quvchilarning shaxsiy va kasbiy sifatlarini shakllantirish omili sifatida mehnatning ijtimoiy ta'sirining roli oshadi.

6. Ishlab chiqarish jarayonlarining intensivlashuvi sharoitida ishchilarni kasbiy tayyorlashda ishlab chiqarish ta'limining yetakchi rolini hisobga olib, talabalarni sanoat korxonalarini mehnat jamoalari faoliyatiga jalb etish zarur, shunda o'quvchilar aniq rejalashtirish va rejalashtirish ko'nikmalarini oladilar.

7. Yuqori tejamkor asbob-uskunalar, jumladan, robototexnika va kompyuter texnikasi, avtomatlashtirilgan o'qitish tizimlarini ishlab chiqish va ishlab chiqarishga joriy etish bilan bog'liq ilmiy-texnikaviy taraqqiyot kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish jarayonini jadallashtirishni, ishchini tezkorlik bilan yangi operatsiyalar va ish turlariga o'tkazishni talab qiladi.

8. O'qitishning yangi texnologik qo'llanmalarini o'rganish va amaliyotga joriy etishda sinfdan tashqari mashg'ulotlar (tanlama fanlar, texnik ijodkorlik, olimpiadalar, tanlovlar) muhim o'rin tutadi.

9. O'quvchilarning ijodiy qobiliyatlari va mustaqilligini rivojlantirish masalalarini hal qilish qobiliyatini shakllantirish maxsus o'quv fanlarining vazifalaridan biridir. O'quvchilarning o'quv va o'quv-ishlab chiqarish faoliyatiga ijodiy yondashish o'quvchilarni ijodiy ishlarga jalb qilish, o'quv va sinfdan tashqari mashg'ulotlarda, uyda o'qish ishlarida asta-sekin murakkabroq ijodiy vazifalarni hal qilish imkonini beradi.

Ishlab chiqarish ta'limining o'ziga xos xususiyatlari quyidagilardan iborat:

1. Ishlab chiqarish ta'limining maqsadi - moddiy ishlab chiqarish sohasida samarali mehnatning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish.

2. Talabalar faoliyatining asosiy shakli unumli mehnatdir.

3. Ishlab chiqarish o'qitish jarayonining asosiy tamoyili - o'qitishni samarali mehnat bilan uyg'unlashtirish zarurligi to'g'risidagi qoida.

4. Talabalarni ishlab chiqarishga o'qitishning asosiy yo'nalishlari: zamonaviy ishlab chiqarish jarayonlarini o'zlashtirish; ilmiy-texnikaviy, tashkiliy, iqtisodiy, politexnika va kasbiy bilim, ko'nikma, shuningdek, ilg'or ishlab chiqarish tajribasi, o'quvchilarning jismoniy va aqliy rivojlanishining uzviy birligini ta'minlash, bo'lajak ishchi-xizmatchilarda ijodiy tafakkur va texnik mustaqillikni rivojlantirish.

5. Ijtimoiy-texnikaviy jarayon ta'sirida malakali ishchilar mehnati mazmunining uzluksiz o'zgarishi asosida yuzaga keladigan o'quvchilar mehnatining ijodiy xarakterini shakllantirish ishlab chiqarish ta'limining yetakchi yo'nalishi hisoblanadi.

6. Ishlab chiqarish ta'limining yetakchi shakli nafaqat kasbiy kompetensiyalarni, balki o'z-o'zini nazorat qilish va o'z-o'zini tarbiyalash kompetensiyalarini ham shakllantirishni ta'minlaydigan mustaqil o'quv-ishlab chiqarish ishlaridir. Talabalarning mustaqil o'quv-ishlab chiqarish ishlarining xarakterli xususiyatlari o'quvchilar oldiga qo'yilgan vazifalarni tushunishdir; ishni mustaqil bajarish qobiliyati, ishlab chiqarilgan mahsulot sifatini nazorat qilish qobiliyati, biznesga mas'uliyatli munosabat; o'z-o'zini tarbiyalash; unumdorligini oshirishga intilish.

7. Ishlab chiqarish tayyorlash jarayonida kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish uchun har bir tarmoqning o'ziga xos xususiyatlari bilan kasbiy ixtisoslashuv zarur. Ishchilarning kasbiy tayyorgarligi mezoni ularning malakasi, ijtimoiy ishlab chiqarishning tobora ortib borayotgan talablarini qondirish qobiliyatidir.

8. Ishlab chiqarish ta'limi ta'limga kompleks yondashish, nazariya va amaliyotning birligi, faoliyatning ijodiy tarkibiy qismlari va bo'lajak ishchining umumiy madaniyati darajasini oshirish asosida ishchi shaxsini rivojlantirishga yordam beradi. Ishlab chiqarish ta'limining texnik ta'minotining uzluksiz rivojlanishi bo'lajak ishchilarning madaniy va texnik tayyorgarlik darajasini oshirishga yordam beradi.

Texnologiya va kelajakdagi ishchilarni tayyorlash darajasi o'rtasidagi o'zaro ta'sir turli yo'nalishlarda namoyon bo'ladi. O'qitishning moddiy-texnik ta'minoti bilan bir qatorda, o'quvchilarni ishlab chiqarish qurollarini o'zlashtirish, texnologik jarayonlarni o'zlashtirish, kasbiy kompetensiyalarni o'zlashtirish uchun faol ishlab chiqarish faoliyatiga jalb qilishda ifodalanadi. O'zaro ta'sir, shuningdek, o'quv dasturlari mazmuni, o'qitish shakllari, usullari va vositalarining texnologiyaning rivojlanish darajasi va ijtimoiy va ilmiy-texnikaviy jarayon talablariga muvofiq o'zgarishi kerakligida ham ifodalanadi.

Natijada bo'lajak ishchilar ishlab chiqarishning eng yangi qurollaridan foydalanishlari, mehnatning yangi turlarini o'zlashtirishlari mumkin. Buning uchun ishlab chiqarish o'qitish o'quvchilarda nafaqat kasbiy, balki politexnika kompetensiyalarini shakllantirishda ifodalangan politexnik yo'nalishga ega bo'lishi kerak.

Muhokama va xulosalar. Kasbiy ta'lim mazmuni quyidagi savollarni o'z ichiga oladi:

- kasbning ijtimoiy-iqtisodiy va milliy iqtisodiy ahamiyati;
- ishlab chiqarish va texnik mehnat sharoitlari;
- mehnatning tabiati va mazmuni;
- umumiy ta'lim, umumiy texnik va ishchining kasbiy tayyorgarligi;
- malaka darajasi;
- kasbning psixofiziologik xususiyatlari.

Integratsiya jarayonlari malakaning ijtimoiy-madaniy bazasining kengayishiga olib keladi, bu esa xodimning o'z kasbini egallash o'lchovini anglatib, nafaqat texnik-iqtisodiy, balki sotsiologik va ijtimoiy-pedagogik kategoriya sifatida ham harakat qiladi.

Malaka tobora ko'proq ijtimoiy etuklik darajasi, madaniyat, fuqarolik, vatanparvarlik kabi shaxsiy xususiyatlarni kiritish bilan bog'liq. Shu munosabat bilan madaniy faollik, ishchilar va umuman mehnat jamoalarining madaniy rivojlanish darajasi ijtimoiy ishlab chiqarish va boshqaruv samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi.

Hayotning ijtimoiy sharoitlari (mehnat sharoitlari va tabiati, jamoadagi psixologik mikroiklim va ijtimoiy va madaniy rivojlanish imkoniyatlari) tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Natijada, tashkil qilishda e'tiborga olish kerak bo'ladi ishlab chiqarish faoliyati, ishchilarning umumiy madaniy yo'nalishining turli xil turlari, ularning ijtimoiy-madaniy ehtiyojlarini qondirish uchun ishni differensial qurish.

FOYDALANILGAN MANBALAR RO'YXATI:

1. Александрова Н.М. О структуре и содержании концепции образовательной политики в традиционном прикладном искусстве // Вопросы культурологии. 2013. №8. С. 21-26.

2. Булаева М.Н., Сергеева Д.С., Тюмина Н.С. Особенности проектирования содержания образования взрослых обучающихся // Проблемы современного педагогического образования. 2017. №57-6. С. 84-90.

3. Ваганова О.И., Колдина М.И., Трутанова А.В. Разработка содержания профессионально-педагогического образования в условиях реализации компетентностного подхода // Балтийский гуманитарный журнал. 2017. Т. 6, №2(19). С. 97-99.

4. Зеер Э.Ф., Сыманюк Э.Э. Методологические ориентиры развития транспрофессионализма педагогов профессионального образования // Образование и наука. 2017. Т. 19, №8. С. 9-28.

5. Зеер Э.Ф., Романцев Г.М. Личностно ориентированное профессиональное образование // Педагогика. 2013. №7. С. 17.

6. Кривоногова А.С., Цыплакова С.А. Методы исследования проблем профессионального образования // Вестник Мининского университета. 2017. №1(18). С. 5.

7. Маркова С.М., Цыплакова С.А. Теория и методика профессионального образования как научная специальность и учебная дисциплина // Школа будущего. 2016. №6. С. 42-49.

8. Седых Е.П. Логико-структурный подход к управлению образовательными проектами // Вестник Мининского университета. 2017. №2(19). С. 6.

9. Цыплакова С.А. Профессионально-педагогическое образование и тенденции его развития // Проблемы современного педагогического образования. 2017. №56-8. С. 274-280.

10. Цыплакова С.А. Управление педагогическим процессом в системе профессионального образования // Вестник Северо-Осетинского государственного университета имени Коста Левановича Хетагурова. 2018. №2. С. 102-104.
11. Belinova N.V., Bicheva I.B., Kolesova O.V., Khanova T.G., Khizhnaya A.V. Features of professional ethics formation of the future teacher // Revista ESPACIOS. Año. 2017. Vol. 38(№25). P. 9.
12. Bulaeva M.N., Vaganova O.I., Koldina M.I., Lapshova A.V., Khizhnyi A.V. Preparation of bachelors of professional training using MOODLE // Advances in Intelligent Systems and Computing. 2018. Vol. 622. Pp. 406-411. DOI: 10.1007/978-3-319-75383-6_52
13. Bulganina S.B.; Golubeva O.B., Lebedeva T.E. (et al.) Managing students' independent work at university // Modern Journal of Language Teaching Methods. 2017. Vol. 7, no. 10. Pp. 11-18.
14. Bystrova N.V., Konyaeva E.A., Tsarapkina J.M., Morozova I.M., Krivonogova A.S. Didactic foundations of designing the process of training in professional educational institutions // Advances in Intelligent Systems and Computing. 2018. Vol. 622. Pp. 136-142. DOI: 10.1007/978-3-319-75383-6_18
15. Chaikina Z.V., Shevchenko S.M., Mukhina M.V., Katkova O.V., Kutepova L.I. Electronic testing as a tool for optimizing the process of control over the results of educational training activities // Advances in Intelligent Systems and Computing. 2018. Vol. 622. Pp. 194-200. DOI: 10.1007/978-3-319-75383-6_25
16. Fedorov A.A., Paputkova G.A., Ilaltdinova E.Y., Filchenkova I.F., Solovev M.Y. Model for employer-sponsored education of teachers: Opportunities and challenges // Man in India. 2017. Vol. 97(11). Pp. 101-114.
17. Gushchin A.V., Lapshova A.V., Koldina M.I., Golubeva O.V., Bulaeva M.N., Shobonova L.Y. Use of open electronic courses in educational activity // European Research Studies Journal. 2017. Vol. 20. Pp. 541-548.
18. Ilaltdinova E.Y., Frolova S.V., Lebedeva I.V. Top qualities of great teachers: National and universal // Advances in Intelligent Systems and Computing. 2018. Vol. 677. Pp. 44-52. DOI: 10.1007/978-3-319-67843-6_6
19. Ilyashenko L.K., Prokhorova M.P., Vaganova O.I., Smirnova Z.V., Aleshugina E.A. Managerial preparation of engineers with eyes of students // International Journal of Mechanical Engineering and Technology. 2018. Vol. 9(4). Pp. 1080-1087.
20. Skitnevskiy V.L., Reva A.V., Novozhilova J.S. (et al.) Method Of Training Amateur Athletes For The Marathon // Modern Journal Of Language Teaching Methods. 2018. Vol. 8, no. 5. Pp. 355-366.
21. Yadryshnikov K.S., Bystritskaya E.V., Burkhanova I.Y. (et al.) Case-Technology Functions In College Student Vocational Training // Modern Journal Of Language Teaching Methods. 2018. Vol. 8, no. 3. Pp. 305-316.